

Komisija „Iustitia et pax“ o najavi uvođenja rodni studija na zagrebačkom Filozofskom fakultetu

Priopćenje Komisije Hrvatske biskupske konferencije »Iustitia et pax«

u povodu najave uvođenja Rodnih studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu

“Neprihvatljivost ideologije roda i rodni teorijau svrhu zaštite dostojanstva ljudske osobe“

Najava uvođenja Rodnih studija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izazvala je različite reakcije i podjele u hrvatskom društvu. Osluškujući glas vjerničkog puka, ali i ljudi dobre volje, kao Komisija Hrvatske biskupske konferencije koja ima zadaću promicati pravednost i mir, osjećamo potrebu iznijeti kršćanski stav i istodobno izraziti svoju zabrinutost zbog najave uvođenja takvih studija. Slobodni od svih ideoloških i političkih rasprava, ne zadirući u akademske slobode i pravo pojedinih sveučilišta i fakulteta na znanstveno i akademsko istraživanje u skladu sa zakonitom autonomijom znanosti te u njihovo pravo na osnivanje različitih studijskih programa, ovim priopćenjem samo želimo pridonijeti većoj jasnoći i istaknuti neke vidove rodne teorije koji mogu dugoročno štetiti hrvatskom društvu. Pri tome, želimo istaknuti kako se Hrvatski sabor obvezao u Interpretativnoj izjavi u povodu ratifikacije Istambulske konvencije da »odredbe Konvencije ne sadrže obvezu uvođenja rodne ideologije u hrvatski pravni i obrazovni sustav ni obvezu promjene ustavne definicije braka«.

Želimo podsjetiti i na Izjavu o Istambulskoj konvenciji Znanstvenog vijeća za obrazovanje i školstvo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti koju su 2017. uputili čelnicima i državnim tijelima Republike Hrvatske te zainteresiranoj javnosti. U njoj se jasno ističe da u hrvatski obrazovni sustav »ne treba unositi zasade bilo kakve partikularne ideologije, pa ni rodne. Hrvatski se odgojno-obrazovni sustav temelji na hrvatskoj i srednjoeuropskoj obrazovnoj tradiciji, čime se čuva identitet hrvatskoga naroda, zemlje i kulture, te na prihvaćanju i primjeni znanstveno potvrđenih dosega znanosti«. Izjava ističe važnost kontinuiranoga kritičkoga promišljanja i prihvaćanja novih spoznaja koje ulaze u sadržaje obrazovanja, a koji trebaju »biti prihvatljivi za svih pola milijuna djece i mladih u obrazovnome sustavu te njihove roditelje koji imaju prirodno pravo odgajati djecu u vlastitom svjetonazoru. Istambulskom konvencijom djeci i mladima nametnuo bi se ‘rodno neutralan’ odgoj, što je posve neprihvatljivo s gledišta slobode odgoja, jer pojam roda u Istambulskoj konvenciji definira se isključivo ‘ponašanjima, aktivnostima, ulogama’, a izostavlja se spol kao prirodna konstanta i ontološka danost«.

Nametanje rodne ideologije

Papa Franjo je u više prigoda izrazio zabrinutost zbog promicanja rodne

ideologije te istaknuo da je ona jedna od najvećih opasnosti današnjeg vremena. U govoru sudionicima znanstvenog skupa *Muškarac – žena, slika Božja. Za jednu antropologiju zvanja* (1. ožujka 2024.), pozvao je da se provedu studije o ovoj strašnoj ideologiji našeg vremena koja poništava razlike i čini sve jednakima. Upozorio je da je poništavanje razlika zapravo poništavanje čovječanstva te istaknuo da naše postojanje u svijetu nije puki plod slučajnosti, nego smo dio plana Božje ljubavi. Pozvani smo izaći iz izolacije samoreferentnoga ega i ostvariti Božji plan ljubavi za sebe i za druge.

O rodnoj ideologiji osobito je progovorila Deklaracija *Dignitas infinita* o ljudskom dostojanstvu Dikasterija za nauk vjere (8. travnja 2024.). Deklaracija jasno ističe da Crkva poštuje i prihvaća svaku osobu u njezinu dostojanstvu, bez obzira na njezinu seksualnu sklonost, te da treba izbjegavati svaki znak nepravedne diskriminacije, posebice bilo koji oblik agresije i nasilja (usp. br. 55). Međutim, naglašeno je da za Crkvu nije prihvatljiva ideološka kolonizacija koja nameće neka nova prava, nedosljedna u odnosu na izvorno definirana prava u *Općoj deklaraciji o ljudskim pravima* Ujedinjenih naroda i koja nisu uvijek prihvatljiva. Rodna ideologija je stoga vrlo opasna, jer zahtjevom da svi budu jednaki briše razlike među ljudima (usp. br. 56). Primjenjivati ljudska prava na način da se potpuno uklanja demokratski pristup i vladajući osjećaj za javni moral i ispravnost stvari, zapravo je određen oblik nasilja.

O znanstvenoj dosljednosti rodne teorije, o njihovoj prihvatljivosti te koristi i šteti, vode se danas mnoge rasprave u akademskoj zajednici. Crkva pritom postojano podsjeća »da je ljudski život, u svim svojim sastavnicama, tjelesnim i duhovnim, Božji dar, koji treba prihvatiti sa zahvalnošću i koji treba staviti u službu dobra. Htjeti raspolagati samim sobom, kako to propisuje *rodna* teorija, bez obzira na ovu temeljnu istinu ljudskog života kao dara, ne znači ništa drugo nego pokleknuti pred drevnom kušnjom ljudskog bića koje postaje bogom i tako ulazi u natjecanje s pravim Bogom ljubavi, kojeg nam objavljuje Evanđelje« (br. 57). Potpuno neprihvatljivima smatra one rodne teorije koje žele zaniijekati najveću moguću razliku između živih bića: onu spolnu. Ova temeljna razlika, »ne samo da je najveća zamisliva, već je najljepša i najsnažnija: ona postiže, u paru muškarac–žena, najdivniju uzajamnost i stoga je izvor čuda koje nas ne prestaje iznenađivati: dolaska novih ljudi na svijet« (br. 58).

Ističući štetnost rodne ideologije, Deklaracija naglašava kako ideologija »zamišlja društvo bez razlika između spolova, čime dokida sâm antropološki temelj obitelji. Stoga postaje neprihvatljivo da se neke od tih ideologija, koje teže odgovoriti na određene, katkad neshvatljive težnje, nastoje nametnuti kao neko jednonumlje koje određuje također kako treba odgajati djecu. Ne smije se zaboraviti da se biološki spol (*sex*) i društveno-kulturna uloga spola (*gender*) mogu razlučiti, ali ne i odijeliti. Stoga se mora odbaciti sve one pokušaje koji zamagljuju upućivanje na neuklonjivu spolnu razliku između muškarca i žene: ne možemo odvojiti ono što je muško i ono što je žensko iz Božjeg djela stvaranja, koje prethodi svim našim odlukama i iskustvima, i gdje postoje biološki elementi koje je nemoguće ignorirati. Svaki čovjek, tek kada može prepoznati i prihvatiti tu

različnost uzajamnosti, postaje sposoban u potpunosti otkriti sebe, svoje dostojanstvo i svoj identitet» (br. 59). Zanimljivo je uočiti da upravo oni koji se pozivaju na uvažavanje različitosti, one koji su od njih stvarno različiti ne priznaju ili ih uopće ne vide.

Pitanje roda i problem ideologizacije znanosti

Crkva je tijekom povijesti utemeljila mnoga sveučilišta i fakultete njegujući znanost i promičući duh akademskih sloboda. U tom duhu i Izjava 'Muško i žensko stvori ih'. Za put dijaloga o pitanju roda u odgoju Kongregacije za katolički odgoj (2. veljače 2019.), ističe da se u pristupu pitanju rodne teorije nužno mora imati na umu razliku između *ideologije roda*, s jedne strane, i različitih istraživanja o *rodu* koja su poduzele znanosti o čovjeku, s druge strane (usp. br. 6). Dok se ideologije nastoje nametnuti kao kakvo jednoulje zatvoreno bilo kakvom znanstvenom dijalogu, znanstveno utemeljena istraživanja o *rodu* nastoje dublje istražiti način na koji se spolna razlika između muškaraca i žena živi u različitosti kultura (usp. br. 6). I sâm papa Franjo, govoreći o rodu, upućuje na to »da na oblikovanje našeg bića, bilo muškog bilo ženskog, nemaju utjecaj samo biološki ili genetski čimbenici, nego također mnogi elementi vezani uz temperament, obiteljsku povijest, kulturu, proživljena iskustva, stečeno obrazovanje« (Franjo, *Amoris Laetitia*, br. 286), kao i druge okolnosti koje iziskuju napor prilagodbe.

Spomenuta Izjava Kongregacije za katolički odgoj jasno ističe kako su znanstvena istraživanja roda pripomogla tomu da nastupe i pozitivne promjene, poput borbe protiv svih izraza nepravedne diskriminacije i podređenog stanja žena, zalaganja za jednako dostojanstvo muškaraca i žena, želje za uspostavljanjem odgoja koji će poštovati dostojanstvo svake ljudske osobe u njezinoj posebnosti i različitosti, kako nitko ne bi zbog svojih uvjerenja i osobnih uvjetovanosti bio izložen nasilju i diskriminaciji, potom u boljem razumijevanju vrijednosti ženskosti koje su proizašle iz istraživanja o rodu, osobito njezina »sposobnost za drugoga« i razumijevanje stvarnosti na jedinstven način te način kako u radu ostvaruje oblik »čuvstvenoga, kulturnoga i duhovnog majčinstva«, koje je od neprocjenjive vrijednosti (usp. br. 15-18).

Već iz ovoga je vidljivo da Crkva nije zatvorena znanstvenom istraživanju roda i otvorena je plodnom dijalogu sa znanostima o čovjeku, ali je isto tako svjesna da se danas nerijetko u ime »znanstvenosti« promiče i svjetonazor koji uzdiže čovjekovu apsolutnu autonomiju, odnosno samoodređujuću slobodu koja vodi u besplodan subjektivizam i individualizam. Promicanjem shvaćanja roda koji je odvojen od spola, što dovodi do mnoštva rodnih identiteta kao samodoživljaja sebe, nameće se nova antropologija koja nema svoje znanstveno utemeljenje, nego poprima ideološka obilježja. Isticanjem da muški i ženski rod više nije utemeljen na biološkom spolu, nego se razvija unutar određenoga društvenog konteksta te kao takav podliježe različitim socijalnim i drugim utjecajima, te da dva roda, muški i ženski, nisu čovjeku prirodno urođena nego su mu na neki način nametnuti, dolazi do istinskog odmaka od antropološki utemeljenog poimanja braka kao naravne zajednice muškarca i žene.

Gledajući iz kršćanske perspektive, ne mogu se prihvatiti tvrdnje onih koji

smatraju da je *rodni identitet* plod isključivo kulturnih čimbenika, potpuno podložan pojedinačnoj slobodi, ili da se vrijednosti koje izražavaju spolnu različitost ukorijenjene u nekoj kulturi trebaju promatrati isključivo kao *rodni stereotipi* čije je uklanjanje prijeko potrebno kako bi se žene »oslobodilo« od stanja koje ih potlačuje. Papa Franjo upozorio je da takve ideologije zamišljaju društvo bez razlika između spolova i pokreću obrazovne nacрте i zakonodavna usmjerenja kojima se promiče poimanje osobne samosvijesti i osjećajne bliskosti, a koji su korjenito odcijepljeni od bioloških razlika između muškarca i žene (usp. Franjo, *Amoris Laetitia*, br. 56). Zanimjekati činjenice, samu prirodu stvari, u temelju je svake ideologije. Kršćanska antropologija jasno ističe »da ne možemo odvajati ono što je muško i ono što je žensko iz Božjeg djela stvaranja, koje prethodi svim našim odlukama i iskustvima, i gdje postoje biološki elementi koje je nemoguće ignorirati“ (Franjo, *Amoris Laetitia*, br. 286).

Promičući oblike nazovi braka koji niječu ovu temeljnu narav ljudske spolnosti, koja je biološkog, antropološkog, općeljudskog reda, a nalazi izričaj u svim dosadašnjim religijama i kulturama, istinska je promjena samog temelja poimanja braka i obitelji u kojoj se žena kao supruga, majka i odgojiteljica potvrđuje, a ne zarobljava. *Ne poričući pozitivne doprinose koje je dalo znanstveno istraživanje o rodu, vjernici, ali i ljudi dobre volje, pozvani su promicati i podržavati dijalog između vjere i znanosti te ne dopuštati niti upadati u ideologizaciju znanosti. Crkva je pozvana naviještati cjelovitu antropologiju koja je kadra uskladiti sve dimenzije koje čine čovjekov tjelesni, psihički i duhovni identitet, odnosno koja ističe da čovjek, dušom i tijelom jedan, ima vlastitu narav koju je dužan poštovati i kojom se ne može manipulirati.*

Upitnost/neprihvatljivost rodni studija

Zbog svega dosad rečenoga, s pravom si postavljamo određena pitanja i izražavamo zabrinutost u povodu najave uvođenja Rodni studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Svjesni smo da se između rodni studija i ideologije roda ne može staviti znak jednakosti, ali kolegiji koji se nalaze u predloženom programu rodni studija, poput Feministička teorija, Rodna povijest, Feministička metodologija, Queer lingvistika, ipak stvaraju dojam da se (ne)izravno nastoji uvući rodnu ideologiju u obrazovni sustav Republike Hrvatske. S tim u vezi postavljamo određena pitanja.

(1) Pitanje rodne ideologije vrlo je kompleksno jer je ona sama vrlo fluidna i ima mnogo podvrsta i smjerova. Povijesno gledano, na njezino oblikovanje utjecalo je mnogo čimbenika i različite ideologije, a među njima značajnu ulogu ima i marksistički feminizam na koji se upravo oslanjaju rodni studiji koje se želi kod nas uvesti. Prema toj teoriji, ženu ne čini spol nego društveno okruženje te je žena u svojoj ulozi u obitelji zarobljena i potlačena. Stoga se s pravom nameću određene sumnje i pitanje treba li nam nakon iskustva komunističkog režima ponovno uvođenje neomarksističkih ideja u hrvatsko društvo?

(2) Dosadašnje iskustvo u drugim državama jasno pokazuje kako rodni studiji često promiču koncept rodne ideologije prema kojoj spola uopće nema. Svatko, jer je »slobodan čovjek« može samovoljno izabrati svoj spol, spolnu

orijentaciju, rodni identitet i rodni izražaj. Papa Franjo je jasno istaknuo da brišući razlike između spola i roda, zapravo se niječe njihova važnost, te poziv na nediskriminaciju zapravo skriva ideologiju koja niječe naravnu razliku i uzajamnost muškarca i žene. Različitost među ljudima, međutim, ne predstavlja diskriminaciju. Brisanje razlike između spola i roda istodobno rađa individualistički mentalitet koji ne razlikuje istinsku slobodu od shvaćanja prema kojemu svatko može činiti što ga je volja i da je sve dopušteno (usp. Franjo, *Amoris Laetitia*, br. 34). Ovakvo ideologizirano shvaćanje čovjeka zapravo nužno vodi u ideologizirano shvaćanje roda, a što za posljedicu ima otvoreno nijekanje smisla i značenja spola i spolne različitosti u oblikovanju osobnog identiteta pojedinca. Stoga se nužno treba pitati hoće li predloženi Rodni studiji promicati znanstveno istraživanje o rodu ili ideologizaciju roda i rodnih teorija.

(3) Zanimljivo je primijetiti da u vremenu kada sve veći broj zemalja Europske unije, ali i pojedine države i sveučilišta u Sjedinjenim Američkim Državama, dokidaju rodne studije, naša akademska zajednica pokušava ih uvoditi. Smatramo, stoga, da je dobro promotriti i iskustva drugih država i društava te uočiti posljedice uvođenja takvih studija. Svjedoci smo da danas sve veći broj država ne samo da ukida takve studije kao neznanstvene, već uvode i zabranu hormonske i kirurške intervencije, odnosno promjene spola prije navršene 18. godine života, ističući pritom zablude rodne ideologije te se okreću »terapiji razgovora«.

(4) Nije nevažno ni pitanje gdje će se po završetku studija zaposliti polaznici tih studija. Može se očekivati da će oni biti egzistencijalno zainteresirani za širenje rodne ideologije pa se pitamo jesu li oni potrebni hrvatskom društvu. Vrijedno je naglasiti da i zakonodavac ima pravo, čak i dužnost, ograničiti i zabraniti studijske programe na javnim sveučilištima koji nisu u skladu s uvjerenjima većine građana, ili umjesto znanstvene misije promiču ideološki aktivizam.

Poštujući vrijednost i dostojanstvo svake osobe, ne smijemo zaboraviti podsjetiti da je dužnost svake vlasti, u zakonom predviđenoj proceduri, poštivati ljudska prava, ali i onemogućiti ideološki aktivizam, isključivost i teror postavki koje niječu ne samo Božju istinu, nego i evolucijske činjenice. Teror manjine nad većinom ne smije voditi nijekanju temeljnih civilizacijskih postavki i profaniranju ljudske osobe, svodeći je na kategorije/identitete nepoznate zdravom razumu. Produblјivanje ideoloških sukoba ne pridonosi razvoju hrvatskog društva, nego rađa izvore novih zala čije će neslućene posljedice, kao golem teret, na svojim leđima nositi naraštaji koje dolaze. Promicanje ideologije u pitanje dovodi temeljne postavke opstojnosti i budućnosti naraštajâ hrvatskoga društva koji dolaze i koji imaju zadaću očuvati vlastiti identitet u vremenu za mlade zbnjujućih, neprirodnih i održivosti ljudske civilizacije protivnih tumačenja. Može se reći da je Bog stvorio slobodu, ali je grijeh našeg doba što smo tu slobodu odvojili od istine koja nas jedina čini slobodnima (usp. Iv 8,32).

Pozivamo sve odgovorne u državi i društvu da i u okviru kritične demografske slike hrvatskoga naroda promisle je li potrebno ili pogubno uvoditi rodne studije u visokoobrazovni sustav Republike Hrvatske, te o dalekosežnim posljedicama koje takvi studiji mogu imati na odgoj djece i mladih, te

općenito za daljnji razvoj općega dobra hrvatskoga društva.

U Zagrebu 10. srpnja 2024.

✠ Đuro Hranić
nadbiskup đakovačko-osječki
predsjednik Komisije HBK-a *Iustitia et pax*